

**Kutija u koferu** nije, dakle, neki sažeti i popularni vodič kroz Duchampov rad u duhu pseudodemokratskih teza o socijalizaciji umjetnosti pomoću umnoženih dela (multipla), do čega je Duchampu bilo ponajmanje stalo. Naprotiv, **Kutija u koferu** je autonomni rad sa sopstvenom problematikom i sopstvenim značenjem, to je rad koji se, poput ostalih Duchampovih, mora čitati po simboličkom ključu. Nije, dakako, slučajno što se Duchamp odlučio da svoj rad smesti upravo u kutiju: kutija je – prema **Rječniku simbola** Jeana Chevaliera i Alaina Gheerbranta – »ženski simbol i tumači se kao lik majčinog tijela i nesvjesnog, pa uvijek sadrži neku tajnu: ono što je dragocjeno, krhko ili opasno, kutija zatvara i dijeli od svijeta«. I dalje: »Paul Diel povezuje taj simbol s imaginativnom egzaltacijom koja onom nepoznatom što krije u kutiji nudi svu raskoš naših želja i vidi u njemu mogućnost, doduše iluzornu, da ih ostvari«. A kutija u koju je Duchamp dao smestiti svoje duhovno blago postavljena je u još jedan simbolički oklop, u kofer, savremenu verziju mitskog kovčega koji – prema istom **Rječniku** – »krije spoznaju, simbolizira, prema tome, sveto znanje«. Celom ovom operacijom Duchamp očito iskazuje samosvest o izuzetnoj prirodi i vrednosti sopstvenog rada: kao i mnogi njegovi gestovi, tako i ovaj, putem simboličkih značenja koje nosi u sebi, teži izražavanju osećanja umetnikove duhovne izdvojenosti, mada ipak samoironično priznaje da u modernom dobu pada svetosti mnogih uzornih vrednosti, mitski kovčeg gubi tajanstvo i postaje kofer, putna torba, onaj sasvim ograničeni prostor za najnužnije stvari koje preostaju savremenom čoveku kao dobrovoljnom putniku i prinudnom beguncu. Možda nije bez značaja što je Duchamp završio svođenje svoga dela u dimenzije kofera samo godinu dana pre nego što će, kao i mnogi drugi umetnici, napustiti ratom uzgorenu Evropu i iz Marselja preko Kazablanka stići u Njujork posle višemesečnog putovanja brodom. Kofer je tipični rekvizit čoveka u egzodusu, i ta konotacija Duchampa kao begunca još je jedna mogućnost označavanja koju nudi simbolika **Kutije u koferu**.

Mada ne zauzima jedno od središnjih poglavlja u Duchampovom **opusu**, **Kutija u koferu** dobro osvetljava njegov način formulisanja umjetnosti. Po njemu, umjetnost ne mora nastajati proizvodnjom novih oblika i novih objekata, ona može nastati i modifikacijom postojećih (u ovom slučaju, pravljenjem minijaturnih kopija već urađenih dela), ali je pri tome nužno da to postojeće bude ispunjeno novim mogućnostima označavanja. Kada se tako shvati njena priroda, umjetnost nije više plod talenta, marljivosti, veštine rada ruku; pre je plod inteligencije, sposobnosti povezivanja raznih činilaca i izvođenja daljih zaključaka iz pretpostavki tih činilaca. Umetnost u Duchampovom slučaju nastaje, zapravo, postupcima **premeštanja** (premeštanja neumetničkih predmeta u umetnički kontekst, premeštanja dimenzija od velikog do malog itd), pri čemu to premeštanje nije puka fizička promena mesta, položaja i veličina, nego se iznad tih promena uvek nalazi i promena značenja i promena smisla. Srodnost između takvog načina kombinovanja u domenu umjetnosti i načina kombinovanja u igri šaha veća je nego što u prvi mah izgleda, i očito nije slučajno što je Duchampa šah dugo vremena privlačio, a u jednom razdoblju života (između 1928-33) šah mu je bio i osnovna životna preokupacija (malo se zna, ali je tačno da se Duchamp uspešno borio na mnogim turnirima, da je nastupio na četiri šahovske olimpijade, da je bio prvak Francuske u dopisnom šahu, da je pisac jedne teorijske studije o pešačkim završnicama itd). Kao što je svojstveno šahu, tako je i u umjetnosti Duchamp postigao da svoje delovanje saobrazi prostoru stola: njegova umjetnost je umjetnost koja nastaje u razmišljanju, ali ne u razmišljanju radi neke racionalne i funkcionalne finalnosti, nego radi zanosne zaludnosti kakvu u sebi kriju razne duhovne igre. Život proveden u delokrugu igre – to je bio način dostizanja samostalnosti i slobode ponašanja, čemu je Duchamp stalno težio: jer, igra je u isto vreme svet u kojem vladaju posebna pravila i u kojem se na najbezbolniji način postiže udaljavanje od pravila koja vladaju u realnom svetu.

Onaj koji želi da stalno živi u delokrugu igre, želi ujedno da izmiče odgovornostima navodno ozbiljnih »angažmana«: Duchamp je pravi antipod liku javnog i »pozitivnog« heroja moderne umjetnosti kakav je ponajpre Picasso, on je prvi slučaj i najbolji primer »negativnog« heroja ili »heroja zatvorene sobe« (kako ga je jednom

prilikom nazvao Bonito Oliva). Ironija i samoironija, ljubav ka paradoksu, distanca od svega, čak i od ozbiljnosti uvažavanja sopstvenog dela – to su neke od osobina koje idu uz njegovo ponašanje; uostalom, zar **Kutija u koferu** nije jedna vrsta »krivotvorenog« Duchampovog **opusa**, izvedenog od samog Duchampa (ili uz pristanak samog Duchampa)? Te osobine čine da se istorijski položaj Duchampove umjetnosti vezuje uz dadaizam, a dadaizam je pojam bunta i protesta u modernoj kulturi. Duchamp, međutim, nije i ne želi da bude buntovnik, zato što zna da je buntovnik na kraju najčešće gubitnik: umesto te sudbine, on želi zadovoljenje osećanja sopstvene superiornosti, a to može postići samo ako se izdigne iznad svakog, po njemu, suvišnog idealizma i moralizma, na kojima su se obično slamale aspiracije pripadnika istorijskih avangardi. Upravo iz sloma tih aspiracija proizlazi saznanje da umetnost i umetnik nemaju snaga da izmene tokove stvari izvan sveta umjetnosti i izvan samog bića umetnika, pa se stoga oko tih izmena i ne vredi zauzimati. Umetnost može stalno širiti i stalno produbljivati, bolje reći preobražavati, svoju sopstvenu teritoriju, a umetnikovo je da se u tom cilju založi koliko mu dopuštaju snage invencije i imaginacije. Onima koji uspeju da izvrše to proširenje i produbljenje pripada nagrada duhovnog spasenja, koje se sastoji u dostizanju svih pogodnosti estetske egzistencije za umetnikovog života i u ostvarenju mita o umetnikovoj ličnosti posle njegovog života. Najveći egocentrik i egoista u istoriji moderne umjetnosti (»ego-manijak«, kako je sebe jednom prilikom opisao), Duchamp je (u)radio sve da do tog stepena spasenja dođe. Znajući kako je tekao njegov život (život do krajnosti proveden u prepuštanju najfinijim igrama poput umjetnosti i šaha), on je do najveće moguće ravni doveo to osećanje stetske egzistencije, a kada se od te egzistencije najzad morao oprostiti, imao je već izgrađene sve predušlove ispunjenja žudnje za besmrtnošću, i to ne više samo besmrtnošću jedne konkretne ličnosti, nego čak i jednog sasvim određenog pojma u istoriji moderne umjetnosti.

## ZA MIR I RAVNOPRAVNU MEĐUNARODNU SURADNJU

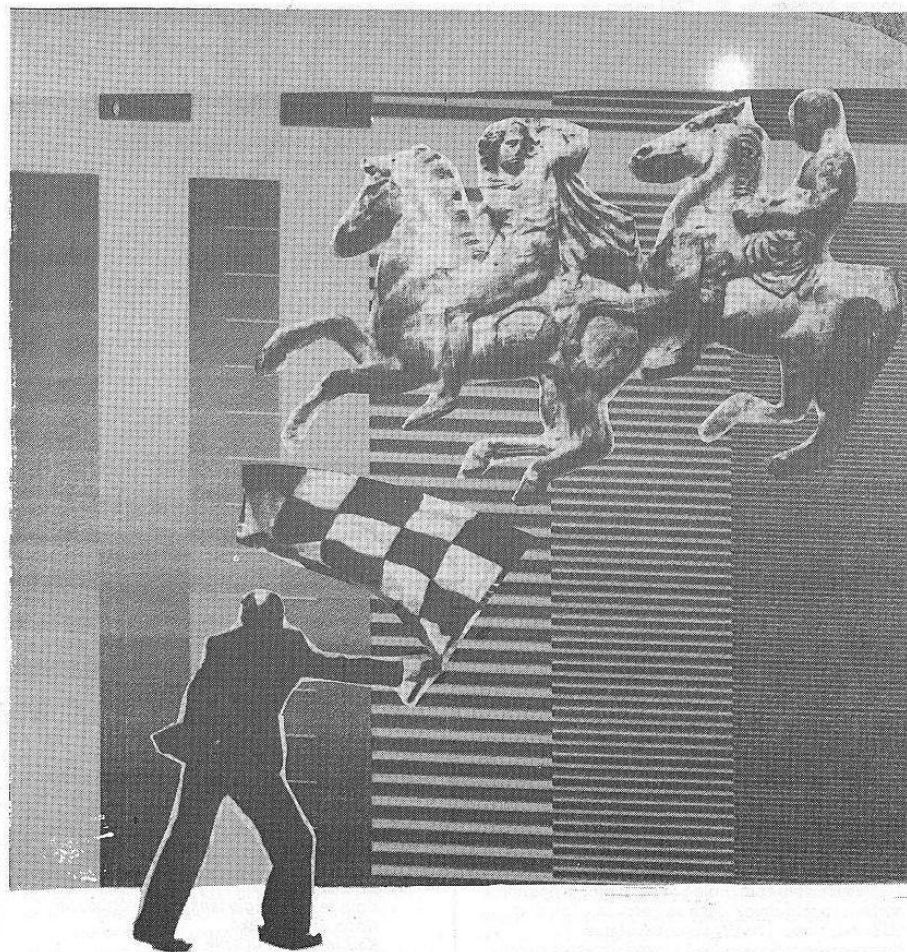
### Savjetovanje o radu klubova i udruženja za UN u Baru

piše: Milivoj Markoć

Od 9. do 11. marta u Baru je održano Savjetovanje o radu klubova i udruženja za UN u Jugoslaviji, na kojem se raspravljalo o osnovnim aspektima djelovanja organiziranog pokreta za UN u našoj zemlji. Organizatori ovog savjetovanja bili su Udruženje za UN Crne Gore i Savez udruženja za UN Jugoslavije (SUZUNJ).

Organizirani pokret za Ujedinjene narode djeluje u našoj zemlji već više od 30 godina, a manifestira se kroz rad klubova za UN (koji se negdje nazivaju i klubovi UNESCO-a, UNICEF-a, međunarodnog prijateljstva i slično), te njihovih saveza i udruženja (od općinske do savezne razine).

Prvi takvi klubovi osnivaju se početkom 50-ih godina (u Domu pionira u Prištini počinje djelovati jedan od prvih i najboljih dječjih klubova za UN u svijetu, a 1953. takav klub osnivaju i studenti beogradskog Pravnog fakulteta), a danas već imaju masovnu bazu i čine organiziranu strukturu (iako ne i ravnomjerno razvijenu: u SR Sloveniji djeluje 450 klubova s oko 12.000 članova, dok ih u SR BiH gotovo i nema, a zastupljenost u ostalim dijelovima zemlje je prilično dobra i ravnomjerna, s tim da je SR Srbija, što se tiče i tradicije i organiziranosti, odmah nakon SR Slovenije). Ta činjenica govori o podršci koju, naročito među mladima, uživaju ciljevi i načela Povelje OUN i akcije da bi se ta načela ostvarila u praksi.





Tako se na najbolji način potvrđuje jedna od temeljnih ideja osnivača OUN, naime, da nastanak, postojanje, djelatnost i sudbina OUN nije i ne može biti samo stvar države i njenih službenih predstavnika, nego prvenstveno stvar naroda svijeta, svakog od njih posebno i svih zajedno.

Iako klubovi za UN djeluju i u mjesnim zajednicama, OUR-ima i drugim sredinama, najbrojniji su u osnovnim i srednjim školama i na fakultetima. U mnogim su sredinama postali značajan, iako neformalan dio odgojno-obrazovnog procesa, putem kojeg mladi na zanimljiv i nenametljiv način proučavaju rad OUN i njenih specijaliziranih agencija, kao i međunarodnu problematiku uopće, obrazuju se, šire i učvršćuju međunarodno razumijevanje i solidarnost, razvijaju svijest o nedjeljivosti svjetskog mira, angažiraju se na obilježavanju značajnih datuma iz povijesti OUN i datuma vezanih uz obljetnice pojedinih oslobodilačkih pokreta i organizacija, izražavaju podršku akcijama usmjerenim ka obustavljanju trke u naoružavanju, eliminiranju politike sile, ublažavanju razlika između razvijenih i nerazvijenih, na rješavanju problema zaštite čovjekove okoline i čitavom nizu drugih aktivnosti.

Najčešće oblici provođenja takvih aktivnosti su razgovori (predavanja), tribine, izložbe, susreti s konzularnim i diplomatskim predstavnicima, predstavnicima oslobodilačkih pokreta i organizacija, projekcije filmova i praćenje publikacija – koje svim klubovima besplatno dostavlja Informativni centar UN za Jugoslaviju i Albaniju, koji se nalazi u Beogradu.

Klubovi UN se osnivaju i djeluju u sredinama u kojima postoji interes za takav način obrazovanja iz sfere međunarodnih odnosa. Oni imaju svoj statut, svoje izabrane organe (predsjednika, sekretara, komisije). U općinama gdje djeluje veći broj klubova, osnivaju se općinska udruženja ili savezi klubova UN. Klubovi i općinska i regionalna udruženja ujedinjuju se u pokrajinska i republička, a ova u SUZUNJ (Savez udruženja za Ujedinjene narode Jugoslavije), SUZUNJ koordinira aktivnosti republičkih udruženja i predstavlja ih u Svjetskoj federaciji udruženja za UN (WFUNA), čije je središte u Ženevi, a koja ima značajan konzultativan status pri Ekonomsko-socijalnom vijeću OUN »ECOSOC-u). Omladinski klubovi predstavljani su u Međunarodnom omladinskom i studentskom pokretu za UN (ISMUN). U obje te međunarodne organizacije rado se čuje glas naših predstavnika.

Savjetovanje o radu klubova i udruženja za UN u Baru dosad je najznačajniji skup na kojem su razmijenjena iskustva o radu klubova i udruženja iz cijele zemlje (osim iz SR BiH, odakle nije bilo nijednog predstavnika), gdje se raspravljalo o mogućnosti takvog djelovanja, rezultatima koje postižu i teškoćama s kojima se u svom radu sreću klubovi i udruženja – što je u zaključku navelo na činjenicu da je pokret klubova za UN u našoj zemlji poprimio široke dimenzije.

Istaknuta je nužnost uključivanja aktivnosti klubova, u duhu internacionalističkog obrazovanja, u obrazovni sistem, u vidu sastavnog dijela vannastavnog programa, posebno u osnovnim i srednjim školama, i potreba obogaćivanja sadržaja udžbenika (po uputama koje je donio UNESCO). Pored toga, značajno je spomenuti i aktivnost koju je započelo Udruženje za UN Vojvodine u radu s djecom naših radnika na privremenom radu u inozemstvu: naime, polazeći od potrebe formiranja svestrane mlade ličnosti, ukazano je na nužnost internacionalističkog odgoja sa stanovišta nesvrstanosti i ravnopravne suradnje i borbe za mir u svijetu, polazeći od važnosti održavanja veza s domovinom i očuvanja kulture, nacionalnog identiteta i patriotizma – u čemu su već i učinjeni prvi koraci.

U dijelu rasprave posvećenom radu i problemima s kojima se sreću udruženja za UN, poseban naglasak je stavljen na suradnju među udruženjima i na probleme financiranja rada udruženja.

Novim statutom, kojeg je na svojoj skupštini, održanoj posljednjeg dana savjetovanja, prihvatio SUZUNJ, klubovi za UN su dobili status pionirsko-omladinskih (već prema uzrastu) sekcija u okviru SUZUNJ-a, s obavezom najtješnje suradnje sa SSOJ-em i ostalim organizacijama mladih.

## dve boje

### iv bonfoa

Još pre no zvezda  
U odrazu  
Kopaju dve ruke koje, da bi zadržale,  
Imaju samo svoje poverenje.  
Traže dve ruke, slomljene,  
Više od zlata  
I da se rodi život  
Iz ničeg do sna.

O snopovi odraza  
Uprkos mulju,  
Prag u gužvanje  
Zatvorene vode,  
Granje i plodovi što prolaze  
Zazidanom vodom!  
Jest, ti si taj predeo,  
Ti koju budim  
Kao u vodi koju se muti, čak noću,  
Nebo je drugo.

Miče u vodi uzbuđenoj  
Drvo zvezda.  
Uzima, u dodatnom dahu,  
Drugu svetlost.

Tako, dakle, gola snago,  
Skupljam te  
U svoje ruke skupljene  
U kupu.  
Protiču kroz  
Miče prste svetovi,  
Ali ono što raste u nama, voda moja, vrela,  
Hoće život.

Dodirujem ti usne,  
Prijateljice moja,  
Drhtim da pristanem, dete, sanjivost,  
Uz taj Egipat.

Lišće, noći leta,  
Zverri, putevi neba,  
Dahovi, tihi, znakovi, nedovršeni,  
Spavaju tamo.  
– Pij, kažeš mi ti međutim,  
Za smisao koji sniva.

Pij, ja sam voda, vrela,  
Na ramenu plime,  
Tamo gde buja dojka,  
Odracom zvezde.  
Pij, u odrazu.  
Volj na meni to što ne možeš dohvatiti,  
Ustima bez kraja,  
Nepokretnu prisutnost zvezde.

Imam poverenja, pijem,  
Voda klizi sa mojih prstiju,  
Ne, ona blista.  
Zemlje, krišom pogledane,  
Trave od pre vremena, zreli kamenovi,  
Boje druge, nikad  
Snivane toliko jednostavne,  
Dotičem vaše klasove, teške, koje povija plima  
U tmini.

A naš krik, iznenada,  
Razvezuje zagrljaj,  
Ali kad se ti razliješ,  
Zoro, ovo žito ostaje.

Još pre no zvezda  
Koja je izbeležila  
Nalazi jagnje pastir  
Medu kamenjem.  
Zora na peni, mlečnoj,  
Životinje zbijene,  
Mir na rubu plime, rastavljen,

Topoti.  
Hladno je bilo, noć  
Ostaje smešana sa zemljom.

Još pre no zvezda  
U onom što jeste  
Kupa se obično dete  
Koje nosi svet.  
Noć je još, ali ono  
Je dvaju boja,  
Plavo koje prelazi u zeleno  
Poput drveća  
Kao vatra koja postaje jasna  
Medu plodovima.

I crveno teških  
Bojenih tkanina  
Koje je prala Egipćanka, neprobuđena,  
Noću, u vodi reke,  
Kad je motka udarila,  
Je li to dan,  
U mulj slike s pustim očima,  
Na reči.



### »SCENA«

#### ENGLISH ISSUE NO 7

Časopis za pozorišnu umetnost »Scena« koji izdaje Sterijino pozorište objavljuje od 1978. jednom godišnje specijalni broj na engleskom jeziku, namenjen inostranstvu. U poslednjem 7. broju, koji je upravo izašao iz štampe, nalazi se prvi deo antologije jugoslovenske dramske književnosti XX veka. Izbor obuhvata sledećih osam drama: *Koštana* Borisava Stankovića, *Kralj Betajnov* Ivana Cankara, *Kraljevo Miroslava Križe*, *Gospoda ministarka* Branislava Nušića, *Glorija* Ranka Marinkovića *Antigona* Dominika Smolea, *Vrtolog* Koluta Čašula i *Razvojni put Bore Šnajdera* Aleksandra Popovića. Drame je odabrao i komentare napisao prof. dr Petar Marjanović.

Časopis sadrži i izbor iz kritike o pozorišnim izvođenjima uvrštenih dramskih tekstova, koji stranom čitaocu pruža uvid u različite scenske interpretacije pojedinih komada. Prvi put se objavljuje i bibliografija štampanih prevoda naše dramske književnosti XX veka na strane jezike, koja ima oko 350 jedinica, i koja svakog čitaoca informiše šta je sve iz jugoslovenske dramske literature XX veka dosad objavljeno na njegovom jeziku.

U drugom delu antologije, koji će biti objavljen 1985. godine, nalaze se sledeći tekstovi: *Predstava »Hamleta«* u selu Mrduša Donja Iva Brešana, *Hasanaginica* Ljubomira Simovića, *Oslobođenja* Skoplja Dušana Jovanovića, *Slike žalosnih doživljaja* Deane Leskovar, *Svačije* Veljka Radovića, *Sabirni centar* Dušana Kovačevića, *Let u mestu Gorana Stefanovskog* i *Hrvatski Faust* Slobodana Šnajdera.

Svih šesnaest drama, sem Marinkovićeve *Glorije*, prvi put se objavljuje na engleskom jeziku. Realizaciju ovog značajnog izdavačkog poduhvata, kojim se prvi put sistematski predstavlja inostranstvu naše savremeno dramsko stvaralaštvo, finansijeri su omogućili republički i pokrajinski zavodi za međunarodnu i kulturnu saradnju.



S francuskog preveo: Mirko Radojčić